

Událost jako „jev“

Je třeba rozlišovat mezi událostmi „pravými“ a „nepravými“. Ty názvy mohou trochu zavádět a mást. Jde totiž o to, že ne za vším, co se nám „dává“ jako „jev“, je skutečně něco, co *samo* jevem není, ale co se právě jeví“. Někdy se nám „jeví“ něco, za čím nic vskutku jsoucího“ není. Principiální chyba Kantova spočívá v tom, že vyřazuje to, co se „jeví“, mezi „věci o sobě“, a říká, že je to nepoznatelné. Tím nejen zpochybňuje naše poznávání skutečnost (skutečností), ale zejména likviduje možnost rozlišování mezi tím, co skutečností vskutku jest, a tím, co nám jako skutečné pouze připadá, co se nám tak pouze „jeví“. Je totiž třeba si uvědomit, že každý „jev“ je také výsledkem našeho výkonu porozumění, tj. pokusu o porozumění něčemu, co se samo o sobě, tj. bez asistence nějakého subjektu, „nejeví“, ale pouze „ukazuje“. Musíme tedy rozlišovat mezi „jevem“ a „úkazem“. Žádná „skutečnost“ se nikdy neukazuje celá najednou, tj. v jednom okamžiku, ale postupně v celé řadě, v celé sérii „úkazů“; a navíc se takto nikdy neukazuje jen jediná skutečnost, ale mnoho skutečností, dokonce nespočetné množství skutečností. Abychom např. „viděli“ nějakou věc, musíme ji vydělit z jejího pozadí, okolí, odlišit ji tak od jiných věcí, které jsou blízko a které by s ní mohly v našem vnímání jakoby splývat. Toto vydělování, „vykrajování“ jednotlivých věcí je naším výkonem, naší aktivitou: jsme to my, kdo od sebe různé věci odlišujeme a kdo rozpoznáváme, co z toho, co vnímáme, k určité věci náleží a co nikoliv, co tedy náleží už k věci jiné. A mimořádnou důležitost v tom má role času a časovosti: zatímco úkaz je čímsi okamžitým, právě aktuálním – a pak už pomíjí -, jev má časový charakter: jak ukázal už Husserl, k jevu náleží vždycky také retence a protence. Vždycky si ještě pamatujeme, co jsme vnímali před chvílí, a vždycky očekáváme něco, co snad uvidíme za chvíli. A platí to nejen pro momentální vnímání, ale obecně pro naši orientaci ve světě: na základě zkušenosti počítáme, že některé „skutečnosti“ jsou trvalejší a že se i jako trvalejší jeví, a naopak zase u některých jiných víme, že se mění rychle a že na ně musíme rychle reagovat také my. – Možná, že je zbytečné dodávat následující: to, že my sami jako „subjekty“ nemůžeme pochopit žádnou skutečnost, aniž bychom ji ve svém myšlení „konstituovali“ (za pomoci subjektivity, ale i za pomoci pojmů a intencionálních korelátů, tj. předmětů i nepředmětů), nemůže (a nesmí) být interpretováno tak, že „konstituujeme“ samu skutečnost. Musíme však nechat otevřenou cestu k tomu, aby naše pochopení mohlo mít – pokud bude ono samo i se svými důsledky uváděno skutkem v „život“, tedy „do světa skutečností“ – vliv na skutečnosti nejrůznějšího typu. Této chyby se často dopouštějí fyzici, když říkají, že naše pozorování je konstitutivní pro svět skutečností; pozorování totiž nikdy není jen subjektivní (even. intelektuální) akt, ale vždycky je spojeno se skutky (činy) aktivitou, jimiž do světa skutečně (a nejen myslí) zasahujeme.

(Písek, 060521-1.)